

Segédanyag

Irodalmi Újság

3. kép

Háy Gyula (1900-1975): Drámaíró. A Tanácsköztársaság alatt előadó a közoktatásügyi népbiztosságon, emiatt a kommün bukása után Németországba távozott, három év múlva tért haza. 1929-ben újra Németországba ment, ahol a kommunista párt tagja lett. 1935-től a világháború végéig a Szovjetunióban élt. 1951 és 1956 között a Színművészeti Főiskola dramaturg-tanszékét vezette. 1955-től az írói pártellenzék egyik vezető alakjává vált. 1956. november 4-én, a szovjet csapatok második bevonulásakor ő fogalmazta meg és olvasta fel a Magyar Írók Szövetsége rádióban közzétett segélykérő felhívását. 1957-ben hatévi börtönre ítélték, 1960-ban amnesztiával szabadult. 1964-en Svájcba emigrált, Nyugaton az *Új Látóhatárban* és az *Irodalmi Újságban* jelentek meg írásai.

8. kép

Illés Béla (1895-1974): Író, újságíró. A Tanácsköztársaság idején fegyveres egység parancsnoka, emellett publicisztikai tevékenységet is végzett. A két világháború között többnyire a Szovjetunióban élt, 1945-ben szovjet őrnagyként vett részt Budapest ostromában, emellett a Vörös Hadsereg lapjának, az *Új Szónak* a főszerkesztője. 1949-től az Athenaeum Kiadó vezérigazgatója, 1950 és 1956 között az *Irodalmi Újság* főszerkesztője, 1957 és 1959 között a helyette alapított *Élet és Irodalom* szerkesztője.

Hámos György (1910-1976): Író, újságíró. 1934 és 1949 között az *Új Idők* felelős szerkesztője. 1945 és 1951 között a BRFK alezredese, majd ezredese (a sajtóirodán dolgozott), 1953 és 1955 között a *Magyar Rendőr* c. lap szerkesztője. 1955 márciusától novemberéig, majd 1956 szeptembertől októberéig az *Irodalmi Újság* szerkesztője. 1958-tól a *Filmvilág* szerkesztője, a '60-as években a televíziókritika műfajának egyik magyarországi megteremtője.

9. kép

A lengyelországi események hosszú erjedés után jutottak el a „megoldásig” 1956 októberére. Október 19-én a Lengyel Egyesült Munkáspárt VIII. plénuma tagjai közé kooptálta a korábban pártból kizárt és elítélt Władysław Gomułkát. A szovjet párt vezetői, Hruscsovval az élen ezen a napon Varsóba érkeztek, ahol hűvös fogadtatásban részesültek. A szovjet-lengyel tárgyalásokon másnap megszületett a megegyezés: a szovjet vezetők elfogadták a lengyel párton belül lezajlott változásokat. Gomułka nagyhatású beszédében átértékelte a nyári poznańi eseményeket, megbélyegezte a törvénysértéseket, és a szocializmus „lengyel útját” hirdette meg. Október 21-én a párt főtítkárává választották. Az egyetemisták október 22-ei tanácskozásának, majd a másnapra meghirdetett tüntetésnek is egyik hangsúlyos eleme a lengyelekkel való szolidaritás kifejezése. (A sors iróniája, hogy Gomułka az '50-es évek végétől kezdve „reformerből” a legdogmatikusabb kommunista vezetők egyikévé vált a blokkban.)

10. kép

Pálóczi Horváth György (1908-1978): Író. 1939-től a *Pesti Napló*, majd a Bajcsy-Zsilinszky-féle *Független Magyarország*, 1940 és 1941 között pedig a *Magyarság* külpolitikai rovatvezetője volt. 1941-ben Egyiptomba távozott, és a brit Különleges Hadművelési Igazgatóság (SOE) szolgálatába lépett, ezen minőségében vett részt a Kállay-kormányral

folytatott kiugrási tárgyalásokban. 1947-ben hazatért és a kommunista párt tagja lett. 1948-49-ben a Magyar Rádió idegen nyelvű adásait vezette. 1949 szeptemberében letartóztatták, 1951-ben 15 év fegyházbüntetésre ítélték, amelyből 1954-ben szabadult. Rehabilitálása után 1956 tavaszától az *Irodalmi Újság*ba írt. 1956 novemberében Nyugatra menekült, és Londonban telepedett le, ahol az újraindított, emigráns *Irodalmi Újság* szerkesztőbizottságának tagja lett.

Németh László (1901-1975): Író, esszéista. 1925-ben a *Nyugat* karácsonyi számában jelent meg első, pályázatot nyert novellája, majd egy év múlva első tanulmánya a *Protestáns Szemlében*. A '20-as évek végén ismerte meg Babits Mihályt, akinek révén a *Nyugat* vezető kritikusa lett. 1931 novemberében részt vett a népi írók debreceni estjén. 1932 és 1936 között – a *Nyugattól* való távozása után – működtette egyszemélyes folyóiratát, a *Tanút*. 1934-ben megalapította a *Válasz* c. folyóiratot. 1934 és 1935 között a Magyar Rádió irodalmi osztályát vezette. 1938-ban került sor első színházi művének bemutatójára. 1943 augusztusában ő tartotta a második szárszói konferencia legnagyobb hatású előadását. A világháború után a Nemzeti Parasztpárt számára tanügyről szóló füzetet készített. Két világháború közötti nagyhatású munkái – *Kisebbségben*, *A minőség forradalma* – miatt a kiépülő kommunista diktatúrában nem kívánatos szerzővé vált, 1948 és 1954 között nem jelent meg kötete. *Galilei* c. drámájának ősbemutatójára 1956. október 20-án került sor a Katona József Színházban. A szabadságharcot követő években újra publikálhatott, 1959-ben a Szovjetunióban tett látogatást, amelyből drámát írt.

Németh László a szabadságharc idején megjelent három írásán kívül egy hosszú elemzést is írt a magyar forradalomról. A dolgozat a *Hitel* 2011. áprilisi számában jelent meg először. Kötetben: NÉMETH László, *A magyar forradalomról*, Budapest, Nap Kiadó, 2011.

Déry Tibor (1894-1977): Író. 1918-ban belépett a Kommunisták Magyarországi Pártjába, a Tanácsköztársaság alatt az írói direktórium tagja. A kommün bukása után Bécsbe ment, ahonnan 1926-ben tért haza. 1928-ban Kassák Lajossal és Illyés Gyulával a *Dokumentum* c. folyóiratot, 1935-1936-ban Vértes Györggyel a *Gondolatot* szerkesztették. 1937-ben két hónap börtönbüntetésre ítélték André Gide oroszországi naplójának lefordításáért. 1944 márciusa után illegalitásba vonult. 1945-től az MKP tagja lett, sorozatban jelenhettek meg munkái. 1952-ben Révai József heves támadást intézett *Felelet* c. regénye ellen. 1953-tól az írói ellenzék egyik emblemikus figurája. 1956 júniusában a Petőfi Kör vitáján nyíltan bírálta a rendszert, ezért kizárták a kommunista pártból. A Magyar Írók Szövetségéből ő lépett ki, a forradalom kitörése után viszont a szervezet forradalmi bizottságának tagja lett. 1956 decemberében az Írószövetség ülésén újra kiállt a forradalom mellett. 1957-ben letartóztatták, az ún. *nagy íróperben* 9 évi börtönbüntetésre ítélték. 1960-ban amnesztiával szabadult.

11. kép

Kassák Lajos (1887-1967): Író. Már 1904 után, vasmunkásként dolgozva részt vett a szakszervezetek politikai harcaiban. Az első világháború idején – a mozgalom itthoni meghonosítójaként – avantgárd folyóiratokat szerkesztett (*A Tett*, *Ma*). A Tanácsköztársaság idején az írói direktórium tagja volt, ezért annak bukása után négy hónapot börtönben töltött. Ezután Bécsbe emigrált, ahol újraindította a *Ma* c. folyóiratát. 1926-ben hazatért, itthon a *Dokumentum*, majd a *Munka* c. lapot szerkesztette. Részt vett a szociáldemokrata mozgalomban, egyes művei miatt többször elítélték. 1945 után az *Új Idők*, az *Alkotás* és a *Kortárs* c. lapokat szerkesztette. 1947-ben szociáldemokrata országgyűlési képviselő lett, a pártegyesülés után az MDP tagja, amelyből azonban 1953-ban kizárták. 1949 és 1954 között

művei nem jelenhettek meg. 1956 után – ha egyes műveit megcsonkították is, de – visszatérhetett az irodalmi életbe.

Tamási Lajos (1923-1992): Költő. 1945-ben belépett az MKP-ba, a Belügyminisztériumban fogalmazóként dolgozott. Munkásköltőként 1950 és 1956 között a Magyar Írók Szövetségének munkatársa, titkára, majd párttitkára. 1953-tól a Magyar Rádió irodalmi fősztályának vezetője, a forradalom napjaiban a rádió kormánybiztosának helyettese. Az *Irodalmi Újság* november 2-ai számában megjelent *Piros a vér a pesti utcán* című verse komoly „fekete pontot” jelentett az újjászerveződő rendszer szemében. 1958-ban az *Élet és Irodalom*ba írt, *A csepeli gyorsvasúton* c. cikkével tette „jóvá” „hibáját”.

Kónya Lajos (1914-1972): Költő. 1945-ig napidíjas írnokként és tanítóként tevékenykedett. A *Válasz* folyóirat pályázatának megnyerése után Budapestre került. Az 1950-es évek első felének kitüntetett költője, 1950-től a Magyar Írók Szövetsége lektorátusának vezetője, 1951 és 1954 között a szervezet főtáskára. 1956-ban a *Csillag* c. folyóirat főszerkesztője. Miután az írói ellenzék mellé állt, és a forradalmat is támogatta, 1956 után állástalan, 1959-től dolgozott budapesti gimnáziumokban könyvtáros-nevelőként.

Fodor József (1898-1973): Költő. 1919-ben a Vörös Hadsereg katonájaként harcolt a Magyarországra támadó román csapatok ellen. Első verseit *Az Est* és a *Pesti Napló* jelentette meg a '20-as évek elején. 1937 és 1945 között az Athenaeum Könyvkiadó lektora volt. 1938-ban vezető szerepet vállalt a zsidótörvények elleni tiltakozásban. 1945 és 1947 között az *Új Idők* szerkesztője volt. 1950 és 1956 között nem jelenhetett meg, ám 1957-től – miután hamar szerepet vállalt a Kádár-rendszer irodalmi életében – sorra jelentek meg friss művei. Az *Élet és Irodalom* szerkesztőbizottságának tagja, majd a hazahozott *Látóhatár* egyik szerkesztője lett.

Bárány Tamás (1922-2004): Író. Verseskötetekkel és társadalmi regényeivel egyaránt jelentkezett. 1945 után az Új Magyar Kiadónál, majd a Magvető Kiadónál tevékenykedett lektorként. 1956 után szabadúszóként dolgozott, csaknem ötven kötete jelent meg.

Szász Imre (1927-2003): Író. Az Eötvös-kollégium diákja, később regényben dolgozta fel ott szerzett élményeit. 1949-től a Franklin, majd a Szépirodalmi Könyvkiadó szerkesztője, 1968-tól a *Magyar Szemle* főmunkatársa, 1975-től az *Élet és Irodalom* olvasószerkesztője volt. 1977-től 1989-ig az *Új Tükör* főmunkatársa, rovatvezetője. 1985-ben kötete jelent meg könyve a *Magyarország felfedezése* sorozatban. 1989-től a Magyar PEN Klub főtáskára.

12. kép

Füst Milán (1888-1967): Író, költő. Első írása a *Nyugat*ban jelent meg 1908-ban. A lapnak később egyik szerkesztője lett. A két forradalom alatti támogató magatartása miatt felfüggesztették állásából. 1923 és 1942 között műveit Magyarországon csak saját kiadásban jelentethette meg. 1947-től a budapesti egyetem esztétika magántanára lett. 1950 és 1955 között nem jelenhettek meg írásai.

Benjámin László (1915-1986): Költő. Nyomdai, textil- és vasipari munkásként került a munkásmozgalomba, ekkor indult mint szociáldemokrata munkásköltő. 1945 és 1947 között vidéken újságíró, 1950 és 1952 között a Magyar Írók Szövetsége pártvezetőségének szervezőtitkára. 1952-53-ban és 1954-55-ben az *Új Hang* felelős szerkesztője. 1949 és 1954 között keményen rendszerbarát verseket írt. 1956-ban kötetben nézett szembe a korszakkal és önmagával, amely miatt a forradalom után évekig nem jelenhetett meg. 1968-tól a Magvető

Könyvkiadó lektora. 1975 és 1980 között országgyűlési képviselő, majd az *Új Tükör* szerkesztőbizottsági tagja, 1980 és 1986 között főszerkesztője.

Szabó Lőrinc (1900-1957): Költő, műfordító. 1919-től Babits Mihály tanítványa, akivel később baráti kapcsolatba került. Első verseit a *Nyugat* közölte 1920-ban. A költészet mellett főleg műfordítással, újságírással és szerkesztéssel foglalkozott – ekkor a *Magyarország* c. kormánypárti napilapnál dolgozott. A '30-as évek közepétől szoros kapcsolatba került a népi írók körével, 1937-ben részt vett a Márciusi Front alakuló ülésén. 1945-ben – a második világháború alatt írt, jobboldalinak minősített cikkei, valamint még 1928-ban írt, *Vezér* c. költeménye miatt – a háborús bűnösök listájára került, vizsgálati fogságba helyezték, az igazoló bizottság „feddésben” részesítette. 1946 és 1949 között a *Válasz* külügyi rovatát szerkesztette. 1947-ben – bár az irodalmi élet egy része tiltakozott emiatt – az Írószövetség tagja lett. 1945 és 1956 között lényegében önálló irodalmi alkotásokkal nem, csak műfordításaival jelenhetett meg. 1956 októberében a Petőfi Párt tagja lett. A forradalom után ismét szabadabban publikálhatott, válogatott verseskötete jelent meg.

Illyés Gyula (1902-1983): Költő, író. 1919-ben bekapcsolódott a baloldali diákmozgalmakban, részt vett a Vörös Segély-akcióban, majd harcolt a román csapatok ellen. 1921 végén illegális tevékenysége miatti letartóztatástól tartva elhagyta az országot, Párizsban tanult, munkásmozgalmi körök tevékenységében vett részt. 1926-ban amnesztiát kapott, és hazatért. 1928 után a *Nyugat* vált fő publikálási fórumává. A '30-as évek elejétől a népi írók mozgalmának egyik vezéralakja. 1937-ben részt vett a Márciusi Front megalapításában, amelyért a következő évben egy hónap fogházra ítélték. 1937 és 1941 között Babits Mihállyal szerkesztette a *Nyugatot*, majd az ennek utódjaként 1941 és 1944 között működő *Magyar Csillagot*. 1945-46-ban a Nemzeti Parasztpárt egyik vezetője. 1946 és 1949 között az újraindított *Válasz* szerkesztője. 1948-tól a közélettől visszavonult, írói munkásságának élt. 1956 októberében a Petőfi Párt Irányító Testületének tagja. A '60-as évektől számos hivatalos elismerésben és kitüntetésben részesült, ezektől az évektől egyre hangsúlyosabban szólalt meg nemzeti sorskérdésekben, különösen a határon túli magyarság jogfosztottságának ügyeiben.

13. kép

Tamási Áron (1897-1966): Író. Székelyföldről, ifjú novellistaként indult el, és járta meg Amerikát 1923 és 1926 között. Élményeit többek között legnépszerűbb művében, az 1932 és 1934 között megjelent *Ábel*-trilógiában is feldolgozta. Jó kapcsolatokat ápolt az erdélyi irodalom különböző áramlataival és a magyarországi népi írókkal egyaránt. 1933-tól a *Brassói Lapok* rovatvezetője. Részt vett az erdélyi politikai életben: az 1937-es vásárhelyi találkozó egyik kezdeményezője és egyben elnöklője, itteni beszédében a demokrácia és a magyar-román megbékélés mellett állt ki. 1944-ben az Erdélyi Magyar Tanács tagjaként a háborúból való mielőbbi kiválás mellett foglalt állást. Ebben az évben költözött Budapestre. 1945 és 1947 között nemzetgyűlési képviselő volt. 1949 és 1953 között kiszorult az irodalmi életből. 1953-tól támogatta Nagy Imre politikáját, ennek jegyében 1954-ben a Hazafias Népfront „színeiben” politizált. 1956 októberében a Petőfi Párt szellemi irányító testületének tagja. 1956 decemberében írta *Gond és hitvallás* című nyilatkozatát, amelyben hitet tett a forradalom és szabadságharc igazsága mellett.

„...arra int, hogy a kor forradalmát magunknak kellett volna végbevinnünk. Mivel nem ezt tettük, hanem ajándékba fogadtuk el, olyan esztendőket rakódtak történelmünkre, amelyek hagyományainkat elferdíteni törekedtek, természetünket gúzsba kötötték és jövőnk felől

kétségekkel kínoztak.” (TAMÁSI Áron, *Magyar fohász*). Hasonló gondolatokat fejtegetett az emigrációban Cs. Szabó László 1952-ben („*a magyarság elfogadta a háromnapos demokráciát a könyökig veres moszkovitáktól*”), amely aztán komoly, többek között Borbándi Gyulát és Kovács Imrét is válasza ingerlő vitát keltett. In CS. SZABÓ László, *Két legenda, Hozzászólás Radvánszky Antal cikkéhez, Hungária*, 1952. augusztus 29. 3.

Dallos Sándor (1901-1964): Író, újságíró. 1925 és 1945 között a *Magyarság* és az *Új Magyarság*, 1945 és 1949 között a *Kossuth Népe* és a *Hírlap* munkatársa. 1949-től 1953-ig a *Magyar Nemzet* irodalmi munkatársa, 1952 és 1955 között a Hunnia Filmgyár irodalmi konzultánsa volt.

Jobbágy Károly (1921-1998): Költő. 1952-től a budapesti műegyetem idegen nyelvi lektoraként dolgozott, 1958-tól a budapesti Eötvös József Gimnáziumban tanított. Többek között az *Irodalmi Újságban* megjelent 1956-os verse miatt (*A rádió mellett*) a forradalom után öt évig nem publikálhatott.

Hubay Miklós (1918-2011): Drámaíró. A '30-as évek végén mutatták be első darabját, a második világháború második felében Svájcban volt ösztöndíjas. 1948-ban tért haza, innentől 1957-ig tanított a Színházművészeti Főiskolán. 1956. október 27-e és november 2-a között vezette a Szabad Magyar Rádió irodalmi adását a Parlamentben. 1961-ben mutatták be az általa írt első magyar musicalt, az *Egy szerelem három éjszakája* c. darabot. 1974 és 1988 között a firenzei egyetemen tanított, 1981 és 1986 között a Magyar Írók Szövetségének elnöke volt. 1991 és 2001 között a Magyar PEN Club ügyvezetője. Alapító tagja volt a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémiának, a Páneurópai Unió Magyar Egyesületének elnökségi tagja, a Magyar Művészeti Akadémia pedig tagja.

14. kép

„*A Nagy Hazugság ritkán lepleződött le olyan világméretekben, mint Borisz Paszternák ügye kapcsán.*” (PÁLÓCZI HORVÁTH György, *Szilveszteri Odisszeia*). Borisz Paszternak (1890-1960) orosz író *Doktor Zsivago* c. 1957-es kötetéért – amelyet Milánóban jelentetett meg – irodalmi Nobel-díjjal ismerték el, amelyről azonban – az otthoni hatalom felszólítására – le kellett mondania.

18. kép

Ignotus Pál (1901-1978): Író, újságíró. 1923-tól az *Esti Kurír* belső munkatársa. 1936 és 1939 között – többek között József Attilával – a *Szép Szó* társszerkesztője és szerkesztője volt. Utóbbi oldalon tevékenyen részt vett a népi-urbánus vitában. 1939-ben a zsidótörvények miatt Angliába távozott, ettől az évtől a BBC magyar osztályát vezette. A háború után a magyar követség sajtóattaséja lett Londonban. 1949-ben hazarendelték, letartóztatták, és 15 év börtönre ítélték. Ebből hét évet töltött le. Szabadulása után 1956 őszén bekerült az Írószövetség elnökségébe. A forradalom bukása után ismét Londonba menekült. 1957 márciusában a megalakuló Magyar Írók Szövetsége Külföldön szervezet elnöke lett, amelyet 1960-as megszűnéséig vezetett. Írásai az *Irodalmi Újság* mellett a *Látóhatárban*, az *Új Látóhatárban* és a londoni *Népszavában* jelentek meg.

Népszava

26. kép

Horváth Zoltán (1900-1968): Újságíró, politikus. 1916-tól az MSZDP és a Galilei Kör tagja. A Tanácsköztársaság bukása után Bécsbe emigrált, ahol Kunfi Zsigmond köréhez csatlakozott. Egy évtized után tért haza, könyvkiadói lektorként és műfordítóként dolgozott, a Griff Könyvkiadó klasszikus regénysorozatát szerkesztette. 1945-46-ban az Imrédy Béla elleni per politikai ügyésze volt. 1945-től 1948-ig az MSZDP országos vezetőségének tagja, a *Népszava* rovatvezetője, 1947-48-ban a *Világosság* főszerkesztője. Az egyik fő alakja volt az 1948-as pártegyesülés támogatóinak, amely után az MDP Központi Vezetőségének tagja és a *Népszava* főszerkesztője lett. 1949-ben azonban letartóztatták, a Szakasits-perben életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. 1956 márciusában szabadult, júniusban rehabilitálták. A forradalmat támogatta, ám a múltja miatti támadások következtében november 1-jén nyugdíjaztatta magát. 1956 decemberében lapengedélyeztetés érdekében tárgyalt Kádárral, sikertelenül. Később történetkutatással foglalkozott, a rendszer belső ellenzékként tekintett rá.

27. kép (*Igazsághoz hű tájékoztatást a Magyar Rádióban*). A Magyar Rádióban a közlemény kiadásának másnapján hangzott el Örkény István nagy hatású jegyzete, amelyben az előző évek rádiós működését így értékelte: „A rádió hosszú éveken át a hazugság szerszáma volt. (...) Hazudott éjjel, hazudott nappal, hazudott minden hullámhosszon”.

29. kép (*Egyetemi autonómiát! Az Eötvös-egyetem rektora, dékánjai és tanárai nagy horderejű nyilatkozatban foglalták össze követeléseiket*). I. (Inokai) Tóth Zoltán (1911-1956) történész, az ELTE Történettudományi Karának dékánja 1956. október 25-én az egyetemi követeléseket akarta eljuttatni a pártvezetéshez, amikor az MDP budapesti székházánál a szovjetek lelőtték.

Népakarat

38. kép

Baktai Ferenc (1924-1974): Újságíró. 1946-tól 1948-ig a *Tolnai Megyei Néplap* felelős szerkesztője, 1948 és 1952 között a *Szabad Nép* munkatársa, 1952-től haláláig a *Népszava* főszerkesztője. Gyakran szerepelt rádióban és televízióban, ő teremtette meg a két krahácsi férfi satirikus figuráját.

Gyertyán Ervin (1925-2011): Író, filmesztéta. 1947-től 1949-ig a párizsi egyetemen tanult, és szerzett oklevelet. 1950-től dolgozott a *Népszavánál*, 1953-tól rovatvezető, 1955-től főszerkesztő volt. 1958-tól a *Filmvilág* rovatvezetője, 1975-ben a Gondolat Könyvkiadó főszerkesztő-helyettese. 1979-től a Magyar Televízió osztályvezetője. 1981 és 1985 között a Filmkritikusok Nemzetközi Szövetségének elnöke volt.

43. kép

Iharos Sándor (1930-1996) közép- és hosszútávfutót 1955-ben a magyar sportolók közül egyetlenként a világ legjobb sportolójának választották, a Budapest Honvéd atlétája volt. 1955-ben hat, 1956-ban további két távon állított fel világcúcsot, az olimpián mégsem vett részt.

Szabad Szó

44.kép

Szabó Pál (1893-1970): Író. Szülőhelyén, Biharugrán támogatta a Tanácsköztársaságot, ezért 1920-ban kétévi internálásra ítélték. Részt vett a Független Kisgazdapárt megalapításában, 1930 és 1939 között a párt alelnöke. 1934-ben a *Komádi és Vidéke* szerkesztője, majd 1935-től 1939-ig Sinka Istvánnal és Barsi Dénessel a *Kelet Népe* szerkesztője. 1939-44-ben a Nemzeti Parasztpárt alapító elnöke. 1945 februárjában a megszálló szovjet hatóságok letartóztatták, áprilisban térhetett haza. 1945-től nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő, a *Paraszt Újság*, majd a *Szabad Föld* főszerkesztője. 1949-től a Nemzeti Függetlenségi Frontban, 1954 és 1956 között a Hazafias Népfront Országos Tanácsának elnökeként tevékenykedett. 1954-től 1959-ig az Elnöki Tanács tagja volt. 1956-ban a Petőfi Párt vezetőségi tagja lett.

Új Magyarország

45. kép

Féja Géza (1900-1978): Író. 1922-ben a *Nyugatban* jelentek meg első versei. Bajcsy-Zsilinszky Endre *Szabadság* c. lapjának szerkesztője, illetve 1931-től a Nemzeti Radikális Párt egyik szervezője volt. 1933 után részt vett az Új Szellemi Frontban, majd a Márciusi Front megalakításában. 1937-ben írt *Viharsarok* c. szociográfiája – amely a *Magyarország felfedezése* sorozat nyitó kötete volt – miatt állásából elbocsátották, és perbe fogták. 1939-ben 2 hónap és 14 nap fogházbüntetésre, 2 év hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásának felfüggesztésére ítélték, ám büntetését 1940-ben feltételesen elengedték. 1939 és 1944 között a *Magyarország* c. napilap munkatársa volt. 1945 után kiszorult az irodalmi életből, Békéscsabán könyvtárosként tevékenykedett. 1956 novemberében a Petőfi Párt Irányító Testületének tagja lett. 1957-től folyamatosan jelentek meg művei.

47. kép

Farkas Ferenc (1903-1966): Politikus. A '30-as években került kapcsolatba a népi írókkal, 1938 és 1944 között a *Szabad Szó* c. hetilap kiadóját vezette. 1937-ben a Márciusi Front, 1939-ben a Nemzeti Parasztpárt egyik alapítója. 1944-45-ben részt vett az ellenállásban, 1945-ben pedig a parasztpárt újjászervezésében. 1948-ig az Intéző Bizottság, a PB és az Országos Vezetőség tagja volt. 1946 és 1947 között a *Válasz* kiadója. 1945 és 1949 között nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő volt. 1948-tól fokozatosan visszavonult a politikai szereptől. 1950-ben – félve a letartóztatástól – öngyilkossági kísérletet hajtott végre, 1953-ig betegállományban volt. 1956-ban Nagy Imre kormányának államminisztere és az újjáalakult parasztpárt (Petőfi Párt) főtitkára volt. E funkcióját 1957. május 9-éig töltötte be. A szabadságharc bukása után részt vett a *decemberi nyilatkozat* c. kibontakozást kereső nyilatkozat elkészítésében. 1958-ban végleg visszavonult a politikától.

48. kép

Jócsik Lajos (1910-1980): Közgazdász, író. 1928-tól tevékenyen részt vett a felvidéki Sarló mozgalomban, amelynek 1931-től alelnöke lett. 1931 és 1936 között *Az Út*, 1937 és 1938 között a prágai rádió magyar osztályának kultúrpolitikai szerkesztője. Az első bécsi döntés után egy hónapra letartóztatták. 1938-ban Budapestre került, és 1941-ben bekapcsolódott a *Kelet Népe* szerkesztésébe. 1943-ban közgazdasági előadást tartott a szárszói találkozón. 1945 és 1949

között a Parasztpártban politizált, a párt budapesti titkára volt. 1945 és 1947 között nemzetgyűlési képviselő, emellett 1949-ig a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium politikai államtitkára, 1946 és 1949 között a lakosságcsere irányító áttelepítési kormánybiztos. 1946 és 1947 között elsősorban a magyar békeszerződéssel foglalkozott, amely kapcsán az etnikai országhatárok és a kisebbségi magyarság jogainak tiszteletben tartása mellett foglalt állást. 1949-ben minden tisztségéről lemondott. 1956 novemberétől a Petőfi Párt Ideiglenes Intézőbizottságának tagja.

49. kép

„Igaz, a parasztság küzdelme nem lehetett látványos, mert passzív ellenállásban nem nyilvánult meg. De vitathatatlanul paraszti ellenállás volt kezdettől a legerősebb, legegységesebb harc Rákosi Mátyás diktatúrájával szemben.” (FÉJA Géza, *Új nemzeteszme*). Kovács Imre hasonlóan látta az emigrációban, még Nagy Imre első kormányzása kapcsán: *„A magyar parasztság nagyszerűen viselkedett az elmúlt években és azzal becsüljük meg a legjobban, azzal értékeljük a legmegfelelőbbben a magatartását, ha elismerjük, hogy mindaz, ami a vasfüggöny-mögötti országban mostanában történik, és kijelentjük, hogy további harcaiban vele együtt akarunk verekedni, küzdeni ma is!”* KOVÁCS Imre, *Új kurzus Magyarországon, Látóhatár*, 1954/6, 321-323.

51. kép

Sziuts László (1924): Író. Első versei a *Válaszban* jelentek meg, már ekkortól jó kapcsolatban állt a népi írók mozgalmával. Első önálló verseskötete 1948-ban jelent meg. A '60-as években a *Szabad Föld* munkatársa lett, majd sportkönyveket is írt.

Népszabadság

53. kép

„Rákosi és klikkje vak és bűnös politikával a zsarnokság és a nemzeti rabság eszközévé züllesztett”. (Pártunk védi nemzeti becsületünket, a demokrácia és a szocializmus ügyét. Kádár János rádióbeszéde.) Érdekes megemlíteni, hogy a „Rákosi és klikkje” kifejezés – igaz, „Rákosi-Gerő klikk szektás és dogmatikus politikája” jellemzéssel bővítve – a hivatalos kádári definícióban is szerepelt, az „ellenforradalom” négy okának egyikeként. A továbbiak: *„a Nagy Imre és Losonczy Géza vezetésével működő pártellenzék árulása és bekapcsolódása az összeesküvésbe”, „a nemzetközi imperializmus”,* valamint *„a Horthy-fasiszta és a magyar kapitalista-földesúri klikk kül- és belföldi összehangolt szervezkedése”.* A fogalmakat újszerűen értelmezi: SZEKÉR Nóra, RIBA András László, *A Nagy Imre-kód, Nagy Imre újratemetésének politikai dimenziói*, Lakitelek, Antológia Kiadó, 2014. A Korea-párhuzam szintén előkerült később is, a kommunista pártfőtitkár példaként ezzel kapcsolatban a győri eseményeket hozta fel, amikor szerinte „dunántúli ellenkormányt” kiáltottak ki.

56. kép

Haraszi Sándor (1897-1982): Újságíró, politikus. 1919-ben a szerb megszállás alatt álló Baranyában belépett a Pécsi Szocialista Pártba. 1921 és 1929 között a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságban újságíró és kommunista aktivista. 1929-ben kiutasították, ekkor visszatért Magyarországra. 1930-tól a kolozsvári *Korunk* c. folyóirat budapesti szerkesztője. A '30-as években kommunista tevékenysége miatt többször letartóztatták. 1944-ben a német megszállás

után a Magyar Front keretei között vett részt az ellenállásban. 1945 és 1948 között a *Szabadság* c. napilap felelős szerkesztője, 1948-49-ben az MDP KV agitációs és propaganda osztályának helyettes vezetője volt. 1949-től az Athenaeum Könyvkiadó igazgatója. 1950 novemberében letartóztatták, Kádár János és társai perében 1952 decemberében halálra ítélték, amit csak 1954. januárban változtattak életfogytiglanra. Júliusban kiszabadult és rehabilitálták, a *Béke és Szabadság* c. lap főszerkesztője lett. 1955 tavaszától a Nagy Imre körül kialakult értelmiségi csoport egyik vezéregyénisége. Részt vett az 1955 októberi memorandum megfogalmazásában, aláírását utasításra sem volt hajlandó visszavonni, ezért decemberben kizárták az MDP-ből. 1956 júliusában Rákosi bukása után visszavették a pártba, emellett a Magyar Újságírók Szövetségének megbízott elnöke lett. November 4-én Nagy Imrével és társaival ő is a jugoszláv követségre menekült, majd velük együtt Snagovba internálták. 1958 augusztusában 6 év börtönre ítélték, 1960 áprilisában amnesztiával szabadult.

Magyar Szabadság

57. kép

Kende Péter (1927): Szociológus. 1947-től a *Szabad Nép* munkatársa, 1949-től külpolitikai szerkesztője. 1955-ben kiállt Nagy Imre politikája mellett, ezért állásából elbocsátották. 1956-ban a Külkereskedelmi Minisztériumban dolgozott. A szabadságharc napjaiban a *Magyar Szabadság*, majd az illegális *Október Huszonharmadika* szerkesztője volt. 1957 elején Nyugatra menekült. 1959 és 1964 között részt vett a Nagy Imre Intézet és folyóiratai munkájában. 1978-ban indította el a *Magyar Füzetek* c. folyóirat- majd könyvkiadási programját.

„De ha mai nehéz helyzetünkben alkalom kínálkozik nyugati gazdasági segítségre, ezt nem szabad visszautasítanunk”. (KENDE Péter, *A független Magyarország legyen semleges!*). Kende írásában nyilvánvalóan Marshall amerikai külügyminiszter 1947 júniusi programjára (is) utal, amely Európa megsegítését célozta, és amelyet a következő hónapban – szovjet nyomásra – a keleti blokk országainak el kellett utasítania.

Kende Péter Vajda Pál álnéven a forradalom ötödik évfordulóján, az *Új Látóhatár* ünnepi számában emlékezett vissza akkori gondolataira, illetve a *Magyar Szabadság* c. lap keletkezési körülményeire. *„Október 29-én Gimes Miklóssal és még néhány más volt Szabad Nép-essel megírtuk és kinyomtattuk a 'Magyar Szabadság' című független lap első számát. Tulajdonképpen véletlenül akadtunk össze aznap a Lenin körüli sajtóházban (az újságírótársadalom aznap már elég nagy mozgásban volt), amelyet mindannyian azzal a homályos szándékkal kerestünk fel, hogy kellene alapítani egy tisztességes lapot. (...) Célunk hármas volt: egyrészt egy igazi újságot kiadni, amely a fejleményekről tájékoztat; másodsor valóban forradalmi lapot, amely október 23-a eredeti követeléseit képviseli; harmadszor olyan lapot, amelyet a nép nem éget el. Lénárt Gábor barátunk fedezte fel, hogy a Szabad Nép szerkesztői végleg elhagyták a süllyedő hajót, s hogy ennél fogva ez a hatalmas nyomda teljesen üresen, de egyszersmind munkára készen áll; a nyomdászok ugyanis a helyükön maradtak. (...) Estefelé befutott Gimes, aki miután kikérdezett céljaink felől, nyomban leült, hogy megírja a programadó vezércikket. A 'Magyar Szabadság' volt az egykori pártellenzék első önálló, nyomtatott jelentkezése. (...) Első éjjel a pártközpont el akarta koboztatni a lapot, s ki kis küldött e célra valamilyen karhatalmi alakulatot. Csakhogy mi ekkorra megállapodtunk egy nemzetőr-alakulattal, amely kérésünkre körülvette az épületet, s megakadályozta kiűzetésünket.*

Mindenesetre ott aludtunk az épületben, s hajnalban személyesen ellenőriztük a kinyomtatott lap szétküldését. Az utca népe nagy érdeklődéssel fogadta az új sajtóterméket, amely Obersovszkyék 'Igazság'-a után a második szabad hang volt a forradalomban.” VAJDA Pál (KENDE Péter), Tanúságtétel az októberi lázadókról, Új Látóhatár, 1961/5, 404-412.

Rendületlenül

61. kép

Sinka István (1897-1969): Költő. A bihari pusztán felnőtt nincstelen pásztor látásmódját hozta a magyar irodalomba. Országos ismertségre a *Szabadságban* közölt versei révén tett szert, 1932-ben. 1935-ben a *Kelet Népe* egyik alapítója. Püski Sándor az ő *Vád* című versgyűjteményével indította könyvkiadó vállalkozását. Rendszeresen részt vett a népi írók találkozóin. Egyes háború alatti írásaira (*Denevérek honfoglalása, Fekete bojtár vallomásai*) hivatkozva 1949 után nem publikálhatott. Az '50-es évek elején írt nagy elbeszélő költeménye, a *Szigetek könyve* csak halála után jelenhetett meg.

Jankovich Ferenc (1907-1971): A '30-as években csatlakozott a népi írók mozgalmához. 1936 és 1942 között a *Magyar Dal* c. folyóiratot szerkesztette. 1945 és 1949 között a *Szabad Szó* kulturális rovatának munkatársa. A világháború után ő írta a népi kollégiumi mozgalom indulójának (*Sej, a mi lobogónkat*) szövegét. A vidéket *Magvető* c. „élő” folyóiratával járta. 1956-ban a forradalom mellé állt, ám már 1957 októberében az *Élet és Irodalom* szerkesztőbizottságának tagja, decemberben pedig az Irodalmi Tanács tagja lett.

62. kép

Ignác Rózsa (1909-1979): Író, színésznő. Egész életművében az erdélyi magyarság, a bukovinai székelység és a moldvai csángók, illetve a Magyarországra áttelepült erdélyiek sorsát ragadta meg. 1940-től a *Film, Színház, Irodalom* és az *Esti Magyarország* belső munkatársa. 1944-ben részt vett zsidómentő akciókban. 1945-től 1947-ig a Fővárosi Kiadó lektora, majd a *Református Élet* szerkesztője. 1959-ben *Torockói gyász* címmel jelent meg történelmi regénye, amely '56-os allegóriaként is olvasható.

Hazánk

66. kép

Szigethy Attila (1912-1957): Politikus. A '30-as évek második felében kezdett érdeklődni a népi írók mozgalma iránt, részt vett az 1943-as szárszói találkozón. A német megszállás után együttműködött az ellenállási mozgalommal. 1945 tavaszán belépett a Nemzeti Parasztpártba, 1947-ben annak Sopron vármegyei titkára, 1948-49-ben elnöke, egyben az Országos Vezetőség tagja lett. Leginkább a Parasztpárt Erdei Ferencsel fémjelezhető irányzatához állt közel. 1947-től 1957-ig országgyűlési képviselő volt. 1950 júniusától a Győr-Sopron Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának elnökhelyettese, ám 1954 végén – Nagy Imre támogatása miatt – elmozdították állásából, de a tanács tagja maradhatott. 1956. október 26-ától a Győri Ideiglenes Nemzeti Tanács, október 31-étől a Dunántúli Nemzeti Tanács elnöke. Határozottan kiállt Nagy Imre politikája mellett, megakadályozta egyfajta Dunántúli Köztársaság kikiáltását. Október 31-étől a Petőfi Párt ideiglenes vezetőségének tagja. November 4-én a szovjet csapatok rövid időre letartóztatták. A Kádár-féle kormányba való bevonását következetesen elutasította. 1957

májusában letartóztatták. Két sikertelen kísérlet után 1957. augusztus 12-én kiugorva a győri honvédkórház második emeleti folyosói ablakából lett öngyilkos.

Simon Lajos (1935-2008): Költő. 1954 és 1956 között a *Győr-Sopron Megyei Hírlap* munkatársaként dolgozott. 1956 után a *Hazánk* szerkesztése miatt munkanélküli. 1958-ban szerepelt a *Tűz-tánc* antológiában, majd 1959-től az *Esti Hírlap* munkatársa lett. Ettől az évtől önálló kötetei is megjelenhettek.

Független Magyarország

67. kép

Röpke, Wilhelm (1899-1966): Német társadalomtudós, közgazdász. 1924 és 1933 között a jénai, grazi, majd marburgi egyetem közgazdaságtan-professzora. 1933-ban politikai okokból elmozdították állásából, ezután Isztambulban, majd 1937-től haláláig a genfi Nemzetközi Tanulmányok Intézetében tanított. Egyaránt elutasította a teljesen kontrollálatlan szabad piac elvét és a központi tervezést, egyfajta „harmadik utat” hirdetett. A második világháború után a nyugatnémet piacgazdaság egyik fő eszmei kidolgozója lett.

68. kép

Nagy Kázmér (1920-1985): Író. A második világháború idején újságíróként tevékenykedett, 1945 után a miniszterelnökség sajtóosztályán titkárként dolgozott. 1946-tól a *Közgazdaság* c. lap segédszerkesztője. 1948 végén emigrált Nyugatra, 1950-ben vándorolt ki Ausztráliába. 1951 után a *Dél Keresztje* munkatársa, majd szerkesztője, 1957 és 1967 között a *Független Magyarország* kiadója-szerkesztője. 1968-ban Angliába költözött, 1981-ben visszatért Magyarországra.

73. kép

Az *Igazság* első egészen új, forradalmi lapként jelent meg, október 26-ától mint „*a forradalmi magyar ifjúság lapja*”. Felelős szerkesztője Obersovszky Gyula volt. Verssel jelentkezett Lakatos István, Benjámín László és Tamási Lajos, a szerzők között Szilvási Lajos, Hódi Sándor, G. Vészi János neve tűnhet fel, de Örkény István írása is megjelent a lapban. Még november 5-én, a szovjet bevonulás másnapján is megjelent.

A kommentárokat Nagymihály Zoltán, a RETÖRKI kutatója készítette.